

Počítačové simulace proudění tekutin

J. Gebauer¹, M. Hanušková², J. Horák³, M. Švanda⁴

¹Gymnázium Jana Nerudy, škola hlavního města Prahy

²Gymnázium Velké Meziříčí

³SPŠ Ostrov

⁴Arcibiskupské gymnázium
marsvanda@gmail.com

Abstrakt:

Projekt se zabývá studiem vzniku turbulentních proudů, které mohou vznikat při proudění kolem těles. My jsme se zabývali prouděním kolem válce, který jsme vytvořili, a pomocí vstupních parametrů ovlivňovali vznik turbulencí. Následně jsme výsledky zhlédli a zjistili zákonitosti mezi ovlivňujícími faktory (vstupní rychlost, viskozita, velikost a tvar překážky) a výsledným prouděním. Tento vztah popisuje Reynoldsovo číslo, kterému se v našem příspěvku budeme také věnovat.

1 Úvod

Když tekutina obtéká nějaký předmět, kromě „jednoduchého“ (laminárního) proudění může vzniknout i proudění turbulentní. Turbulence mohou působit problémy v dopravě (letadla auta...), případně ji znesnadňovat. Co stojí za tímto jevem?

V naší práci budeme chtít zjistit, co je turbulentní proudění, jak vypadá a kdy vzniká. Za jakých podmínek proudí tekutiny turbulentně a kdy jinak? Jak se dá proudění tekutin popsat a simulovat?

2 Simulace proudění tekutin

Teorie

Mezi základní rovnice hydrodynamiky patří Navierovy-Stokesovy rovnice, s jejich pomocí můžeme popsat proudění tekutin, které chceme zkoumat. Obecně není známé jejich analytické řešení a tudíž je můžeme řešit pouze numericky. Jde o dvě rovnice:

Zákon zachování hmotnosti:

$$\frac{\partial \rho}{\partial t} + \nabla \cdot (\rho \mathbf{v}) = 0$$

Zákon zachování hybnosti:

$$\frac{\partial \rho v_i}{\partial t} + \nabla \cdot (\rho v_i \mathbf{v}) = \rho f_i + \sum_{j=1}^n \frac{\partial \tau_{i,j}}{\partial x_j}$$

Pro nestlačitelné tekutiny můžeme předpokládat konstantní hustotu a získáme tedy podstatně jednodušší rovnice. Simulace, které jsme používali, pracovaly na principu těchto rovnic:

$$\nabla \cdot \mathbf{v} = 0$$

$$\frac{\partial v_i}{\partial t} + \sum_{j=1}^n v_j \frac{\partial v_i}{\partial x_j} = f_i - \frac{\nabla p}{\rho} + \nu \Delta \mathbf{v}$$

Když tekutina obtéká předmět, vytvoří se laminární, nebo turbulentní proud. Laminární proud je běžný proud, přímý, proudnice se nemíchají. Turbulentní je chaotický proud, vytvářejí se víry a proudnice se míchají.

Který proud se vytvoří, záleží na Reynoldsově čísle. Jde o bezrozměrnou veličinu charakterizující proudění. Reynoldsovo číslo vystupuje v hydrodynamice velmi často, můžeme ho popsat takto:

$$Re = \frac{vd}{\nu}$$

Použité symboly:

ρ – hustota

f – vnější objemová síla

p – tlak

τ – tenzorová síla

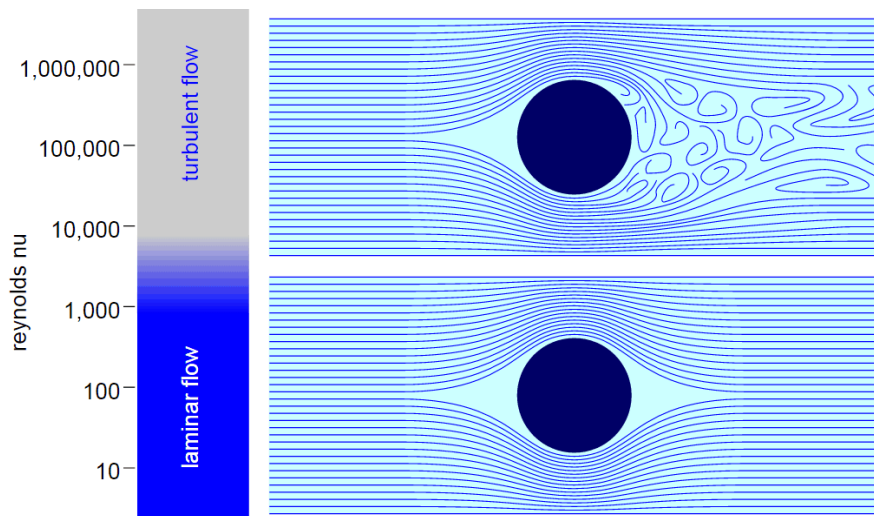
ν – kinematická viskozita

$\mathbf{v}$ – charakteristická rychlost (v našem případě vstupní rychlost)

d – charakteristická délka (v našem případě průměr válce)

Viskozita určuje „jak moc tekutina teče“. Například kinematická viskozita vzduchu je $1,33 \cdot 10^{-5} \text{ m}^2/\text{s}$, vody $1,04 \cdot 10^{-6}$ a medu $73,6 \cdot 10^{-6}$.

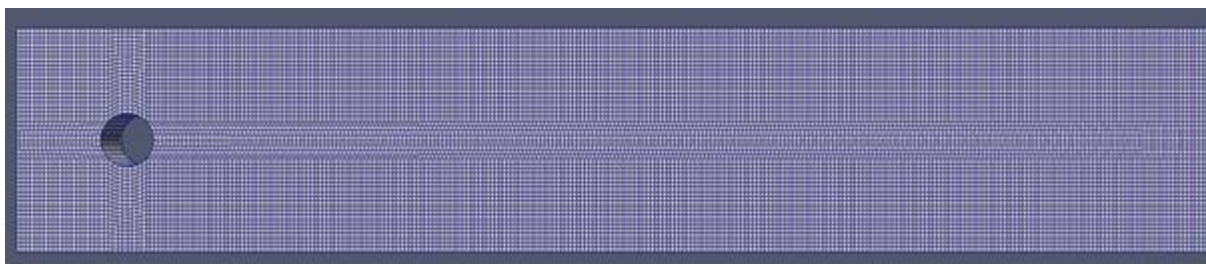
Pro vysoké Reynoldsovo číslo je proudění turbulentní, pro nízké laminární. Kritická hodnota (předěl mezi typy proudění) se liší pro různé kapaliny, potrubí, překážky, atd., proto se zjišťuje experimentálně.

Metody

Proudění jsme simulovali následujícím způsobem. Zvolili jsme oblast, kterou bude proudění procházet. Následně jsme určili tělesa, která se budou v této oblasti nacházet. Jednodušší tělesa se zapisují pomocí jejich souřadnic a pro složitější modely lze využít 3D grafické programy. Nyní si zvolíme výchozí parametry, zejména rychlost proudění a viskozitu. Poté oblast pokryjeme sítí, kde z každého dílku vyčteme jednu hodnotu pro každou veličinu. Proto s vyšší hustotou sítě roste přesnost simulace. Zvyšují se ovšem také požadavky na výkon počítače.

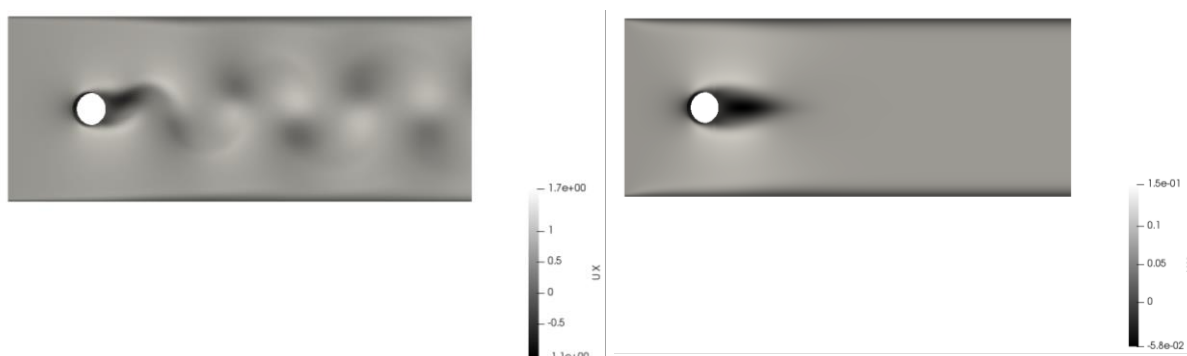
Poté již můžeme spustit simulaci, a to buď pomocí jednoho jádra procesoru, nebo paralelně pomocí více jader, což urychluje výpočty. Do tohoto momentu byly všechny naše kroky provedeny v programu OpenFOAM, výsledek jsme ovšem zobrazovali v programu ParaView.

(oblast pokrytá sítí)

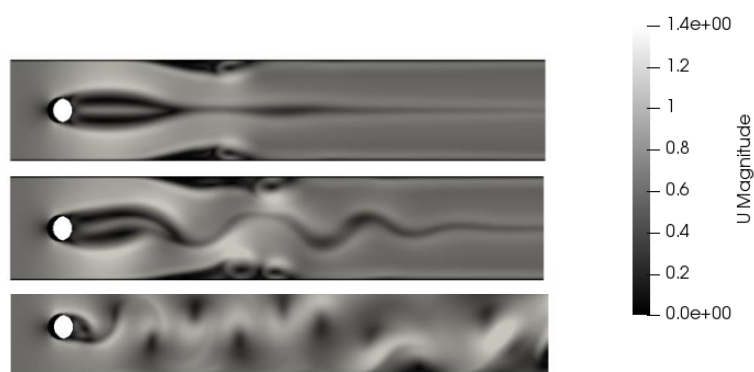
Výsledky

1. Reynoldsovo číslo: Typ proudu závisí na Reynoldsově čísle (viz Teorie). Toto jsme potvrdili a kritickou hodnotu jsme našli okolo 1 000.

(obr. 1 turbulentní proudění $Re=1400$; obr. 2 laminární proudění, $Re=140$)

2. Utvoření turbulentního proudění: Turbulentní proudění se nevytvoří hned, ale vzniká postupně (i když většinou velmi rychle). Nejdříve se utvoří jakýsi „stín“ či „ohon“ předmětu, který vypadá laminárně, ale po nějaké době se rozvlní a vytvoří se turbulentní proudění.

(čím světlejší je barva, tím rychleji tekutina proudí; obr. 1 „ohon“; obr. 2 rozvlnění; obr. 3 turbulentní proudění)

3. Vzdálenost zlomu: Pro stejné objekty (konkrétně válce stejného poloměru) je délka, kterou dosáhne ohon, ve chvíli kdy se rozvlní, vždy stejná bez ohledu na rychlost, viskozitu atd..

4. Nejistá hranice: Rychlost s jakou probíhá vznik turbulentní proudění (viz za 2.) opět záleží na Reynoldsově čísle (čím větší Re , tím rychleji vznikne). Ohon se stále protahuje a nakonec se rozvlní. U toho proudění, které jsme označili za laminární, se ohon také prodlužoval, avšak velmi pomalu. Je proto těžké určit, jaké proudění je laminární a jaké turbulentní. Pokud by se vytvořilo turbulentní proudění tam, kde jsme je označili za laminární, bylo by velmi pomalé a vytvářelo by se podstatně déle.

3 Shrnutí

Proudění všeobecně se dá popsat Navier-Stokesovými rovnicemi. S jejich pomocí je možné ho také simulovat. Charakter proudění určuje Reynoldsovo číslo. Proudění je turbulentní (chaotické, vířivé) pro vysoká Re a laminární pro nízká.

Poděkování

Na závěr bychom chtěli poděkovat vedoucímu našeho miniprojektu Ing. Jakubovi Klinkovskému za uvedení do problému a ukázkou práce s programy OpenFOAM a ParaView. Dále děkujeme organizátorům Týdne vědy za možnost zúčastnit se této akce.

Reference:

- [1] Reactor physics [online]. [citováno 18.června 2019], <https://www.reactor-physics.com/engineering/fluid-dynamics/laminar-flow-vs-turbulent-flow/>
- [2] Converter [online]. [citováno 18.června 2019], <http://www.converter.cz/tabulky/vzduch.htm>
- [3] Converter [online]. [citováno 18.června 2019], <http://www.converter.cz/tabulky/viskozita-vody.htm>
- [4] Converter [online]. [citováno 18.června 2019], <http://www.converter.cz/tabulky/kinematicka-viskozita.htm>
- [5] Výpočetní dynamika tekutin [online]. [citováno 18.června 2019], http://jlk.fjfi.cvut.cz/teaching/tyden_vedy_2019/
- [6] Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Turbulentní proudění [online]. 2017 [citováno 18. 06. 2019]. https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Turbulentn%C3%AD_proud%C4%9Bn%C3%AD&oldid=15389608